

**ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ
ОҚЫТУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ
ОБУЧЕНИЕ И ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ**

УДК: 376.37.
МРНТИ: 14.29.29.

А. Р. Боранбаева¹, А. М. Өмірбек²

¹ ғылыми жетекшісі, философия докторы (PhD), доцент м.а.), raisbekovna00@mail.ru

² 7M01901 – Арнайы педагогика мамандығының 2 курс магистранты, aruzhan.omirbek.99@bk.ru, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент қ., Қазақстан

**БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ДИЗОРФОГРАФИЯСЫН
ДИАГНОСТИКАЛАУ ЖӘНЕ ТҮЗЕТУ**

Аңдатпа

Мақалада бастауыш сынып оқушыларының дизорфографиясын диагностикалау және түзету мәселесі қарастырылған.

Мақаланы жазу кезінде зерттеу бағытына сәйкес әдебиеттерге талдау мен бақылау жасалынды, құжаттармен таныстырылды, логопедия саласындағы мемлекет тарапынан жүзеге асырылып жатқан іс-шараларға талдау жасалынып, зерттеудің педагогикалық тиімділігі тәжірибе арқылы тексерілді.

Мақалада дизорфография ұғымына сипаттама беріліп, шетелдік және отандық ғалымдардың пікірлеріне талдау жасалынды. Дизорфография түрлеріне түсінік берілді.

Дизорфографияны диагностикалау және түзету жолдарын зерттеу мәселелері туралы зерттеушілердің еңбектеріне талдау жасалынды. Бұл мақалада дизорфография себептері туралы қарастырылды. Дизорфографияны жою үшін логопедиялық жұмыстың бағыттары анықталды.

Бастауыш мектеп жасындағы балалардағы дизорфографияны түзету бойынша профилактикалық жұмыс жүргізілді. Сонымен қатар теориялық тұрғыдағы ғалымдардың зерттеулерімен қатар, олардың әдістері де көрсетілген. Мақаланы жазу кезінде оқушылардың жазу кезіндегі деңгейі зерттелінді. Эксперимент соңында бастауыш сынып оқушыларындағы дизорфографияны түзету бойынша ұсыныстар ұсынылған болатын.

Кілт сөздер: дизорфография, диагностика, түзету, акустикалық, оптикалық, моторлы, потология, ғылыми-әдістеме, дизартрия, тіл мүкістігі.

Боранбаева А.Р.¹, Умирбек А.М.²

¹ Научный руководитель доктор философии (PhD), и. о. доцента), raisbekovna00@mail.ru

² 7M01901 – Специальная педагогика магистрант 2 курса, aruzhan.omirbek.99@bk.ru

Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент., Қазақстан

ДИАГНОСТИКА И КОРРЕКЦИЯ ДИЗОРФОГРАФИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

В статье рассматривается проблема диагностики и коррекции дизорфографии младших школьников. При написании статьи был проведен анализ и контроль литературы в соответствии с направлением исследования, ознакомлен с документами, проведен анализ проводимых

ных государством мероприятий в области логопедии, проверена на практике педагогическая эффективность исследования.

В статье дана характеристика понятия дизорфография и проведен анализ мнений зарубежных и отечественных ученых. Даны разъяснения по видам дизорфографии.

Проведен анализ работ исследователей по вопросам исследования путей диагностики и коррекции дизорфографии. В этой статье обсуждались причины дизорфографии. Определены направления логопедической работы по устранению дизорфографии.

Проведена профилактическая работа по коррекции дизорфографии у детей младшего школьного возраста. Кроме того, наряду с исследованиями ученых в теоретическом плане показаны и их методы. На момент написания статьи изучался уровень учащихся на момент написания. В конце эксперимента были предложены рекомендации по коррекции дизорфографии у младших школьников.

Ключевые слова: дизорфография, диагностика, коррекция, акустическая, оптическая, моторная, потология, научно-методология, дизартрия, языковая тугоухость.

A.R. Boranbayeva.¹ A.V. Umirbek².

*¹Scientific adviser, Doctor of Philosophy (PhD), Acting Associate Professor,
South Kazakhstan State Pedagogical University, raisbekovna00@mail.ru*

*²7M01901 – Special Pedagogy, Master's student, South Kazakhstan State Pedagogical University,
Shymkent, Kazakhstan aruzhan.omirbek. 99@bk.ru.*

DIAGNOSIS AND CORRECTION OF DYSORPHOGRAPHY OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Abstract

The article discusses the problem of diagnosis and correction of dysorphygraphy of Primary School students.

At the time of writing the article, an analysis and control of the literature in accordance with the research direction was carried out, documents were introduced, an analysis of the activities carried out by the state in the field of speech therapy was carried out, and the pedagogical effectiveness of the study was tested by experience.

The article describes the concept of dysorphygraphy and analyzes the opinions of foreign and domestic scientists. Explanations on the types of dysorphygraphy are given.

The analysis of the work of researchers on the study of ways of diagnosis and correction of dysorphygraphy is carried out. This article discussed the causes of dysorphygraphy. The directions of speech therapy work to eliminate dysorphygraphy are determined.

Preventive work was carried out to correct dysorphygraphy in children of primary school age. In addition, along with the research of scientists, their methods are also shown in theoretical terms. At the time of writing, the level of students at the time of writing was studied.

At the end of the experiment, recommendations were proposed for correcting dysorphygraphy in primary school students.

Keywords: dysorphygraphy, diagnosis, correction, acoustic, optical, motor, potology, scientific and methodological, dysarthria, language disorders.

Қазіргі уақытта бастауыш сынып оқушыларының дизорфография бұзылыстарын диагностикалау және түзету мәселелері өте өзекті. Өйткені дизорфографиясы бар бастауыш мектеп жасындағы балалардың үлгерімі төмен оқушылардың едәуір бөлігін құрайтындығына байланысты, бұл мектепке бейімделудің эмоционалды, когнитивті, мінез-құлық компонентінің қалыптасуына және бастауыш сынып оқушыларының жеке дамуына теріс әсер етеді.

Дизорфографияны диагностикалау және түзету жолдарын зерттеу мәселелері Л.В.Венедиктованың, О.В. Елецканың, А.Н. Корневаның, Р.И. Лалаеваның, Р.Е. Левинаның, И.В. Пищепованың және басқа да зерттеушілердің еңбектерінде көрініс табады.

Қазіргі кезеңде логопедияда жазудың бұзылу себептері туралы ғылыми зерттеуле дамып келеді. Бірақ ол зерттеулердің көбі жазу-сөйлеу іс- әрекетінің құрылымдық операцияларын зерттеуге (Т.А. Алтухова, Т.В. Ахутина, А.Н. Корнев, Н.И Цветкова т.б.), фонетикалық жазудың әртүрлі кемшіліктерін зерттеуге (Левина, Р.И. Лалаева, Л.Ф. Строва, А.В. Ястребова, Грушевская және т.б.) бағытталған. Бірақ орфографиялық қателерді жоюдың, түзетудің тиімді әдіс-тәсілдеріне бағытталған зерттеу жұмыстары өте аз. Осы уақытта дейін орфографиялық қателер тұрақты түрде кездесе де, оларды зертеу, мәселелеріне көңіл бөлінеді де, орфографиялық қателер ондай ерекше (дисграфиялық) қателер қатарына қосылмай қалады. Арнайы әдебиеттерде (О.К. Грибова, Э.А. Драникова, И.К. Колпаковская, Р.Е. Левина, И.Н. Садовникованың) жұмыстарында ЖСТД балаларының дұрыс жазу ережелерін меңгерудегі қиыншылықтарын атағанмен балалардың орфографиялық дағдыларын, сауатты жазудың алғышарттары, түзету жолдары жеткіліксіз қарастырылған. Ол бағытта И. В. Прищепованың, И. А. Денисованың жұмыстарын атап өтуге болады.

Дизорфография – орфография дағдыларын игере алмау және орфографияның морфологиялық және дәстүрлі принциптерін қолдана алмау арқылы көрінетін тұрақты, нақты жазу бұзылыстарының ерекше категориясы. Мұндай балалардың негізгі қиындықтары – орфографиялық қателерді анықтау және түзету [1, 125].

Бастауыш мектепте дизорфографиясы бар балалар грамматикалық ұғымдармен танысу, орфографияларды есте сақтау және игеру процесінде айтарлықтай қиындықтарға тап болады. Олар өздік жазбаша сөйлеуде (презентация, эссе, суреттегі жазбаша әңгіме) көптеген қателіктер жібереді. Осыған байланысты бастауыш мектепте дизорфографияның алдын алу және алдын алу теориялық және іс жүзінде маңызды мәселе болып табылады.

Дизорфография белгілі бір бұзылыс ретінде бастауыш сынып оқушыларының жалпы білім беретін мектептерде де, арнайы түзету мекемелерінде де ана тілі пәндерінің циклі бойынша үлгермеуінің себебі болып табылады [2, 96].

Р.И. Лалаева дизорфографияны орфография дағдыларын игере алмау және орфографияның морфологиялық және дәстүрлі принциптерін қолдана алмауынан көрінетін тұрақты, дұрыс жазудың бұзылуының ерекше категориясы ретінде сипаттайды. Мұндай балаларға орфографияны анықтау және орфографиялық есептерді шешу қиын. Бұл сөздердің морфологиялық талдауын жеткілікті деңгейде меңгеруді, жеткілікті лексикалық қорды, формальды грамматикалық белгілер бойынша қажетті тексеру сөздерін таңдау қабілетін талап етеді [3].

А.Н. Корневтің көзқарасы бойынша дизорфография тиісті ережелерді білгеніне қарамастан, орфографиялық шеберлікті игере алмау, яғни тұрақты және тұрақсыз бұзылыстарының ерекше категориясы ретінде түсіндіреді [4, 63].

Л.Г. Парамонова дизорфографияны бастауыш сынып оқушыларының орфографиялық ережелерді игеруге қабілетсіздігі деп түсіндіреді. Автор өз зерттеулерінде жазудың морфологиялық принципін нашар игеруге байланысты балалар жіберген қателіктер әдетте грамматикалық қателер деп жіктелетінін атап өтті. Балалардағы грамматикалық қателіктердің себептері де, саны да әр түрлі болуы мүмкін. Кейбір оқушыларда мұндай қателіктердің белгілі бір шегі бар, ал бала грамматикалық ережелерді игерген сайын орфографиялық қателер біртіндеп азаяды. Басқа мектеп оқушыларында мұндай қателіктердің саны едәуір көп, ал грамматикалық ережелерді оқып-үйрену барысында ол азайып қана қоймайды, керісінше, тіпті артады. Бұл жазбаша мәтіндерді оқыту процесінде біртіндеп күрделенуіне және де олардың көлемінің артуына байланысты [5, 96].

Логопедиялық әдебиеттерде дизорфографияның келесі белгілері байқалады:

1. Балаларда орфограмманы есте сақтауда «дыбыс», «буын», «сөз» және т.б. сияқты терминдерді араластыру кезінде қиындықтар байқалады;

2. Орфограмма ережелерін балалар дизорфографиясы жоқ балаларға қарағанда қиын және ұзақ мерзімде үйренеді;

3. Балаларға өз бетінше, орфограмманың мазмұнын, мәнін өз сөздерімен қайталау, жалпылау қиынға соғады;

4. Орфограмманың грамматикалық белгілерінің ресми ассимиляциясы байқалады (мысалы, түбірдегі екпінсіз дауысты дыбыстарды тексеру кезінде туыстық сөздердің орнына дыбысқа ұқсас сөздер таңдалады);

5. Балаларға сөздерді тексеру тәсілдерін меңгеру қиынға соғады, сонымен қатар өзін-өзі тексеру оң нәтиже бермейді [6, 144].

Бұл белгілер жазуға теріс әсер етеді, атап айтқанда, дизорфографиясы бар бастауыш сынып оқушыларында мынадай қателіктер кездеседі: түбірде тексерілетін екпінсіз дауысты дыбыстардың емлесі, түбірде тексерілмейтін емлесі бар сөздердің қайталануы, сөздерді тасымалдау, атауларда, әкесінің аттарында бас әріппен жазу, кейбір әріптердің орнына дыбыстардың атауын қолдану немесе оларды бұрмалау.

Дизорфографияның негізгі үш түрі бар:

1. Морфологиялық дизорфография - өздік жазуда көрінетін көптеген орфографиялық қателіктердің болуы;

2. Синтаксистік дизорфография - жазудағы синтаксистік ережелерді, яғни тыныс белгілерін игере алмауы;

3. Аралас дизорфография – орфографиялық қателер мен тыныс белгілеріндегі қателіктердің бірге жүруі [7, 74].

О. В. Елецкаяның көзқарасы бойынша дизорфография жүйелік және күрделі құрылымды сипатқа ие. Дизорфографиясы бар бастауыш сынып оқушыларында бірден орфографиялық тұрғыдан дұрыс жазудың бірнеше компоненттерінің жеткіліксіздігі байқалады. Сөйлеу функционалды жүйесінің компоненттерінің жетілмегендігі және ерікті тілдік қабілеттердің қалыптаспауы басым. Бұл балалардың когнитивті функцияларын дамытудың жеткіліксіздігімен, сондай-ақ оқу іс-әрекетінің негізгі реттеуші компоненттерінің-бағдарламалау мен бақылаудың қалыптаспауымен қатар жүреді [8, 132].

Бастауыш сынып оқушыларында бірдей орфографиялық қателер кездеседі, сонымен қатар бұл қателер олардың жазбаша жұмыстарда тұрақты сипатқа ие. Өйткені бұл сөздердің соңындағы дауысты дыбыстардың жазылуын реттейтін орфографиялар, түбірлік орфограммалар болып табылады.

Орфографиялық қателіктерден басқа, дизорфографияның белгілеріне балалардың грамматикалық ұғымдарды және тиісті терминологиялық сөздікті жеткіліксіз меңгеруі; олардың тілдік бірліктердің жұмыс істеу ережелері мен заңдылықтарын игеруінің төмен деңгейі; лингвистикалық ойлаудың жеткіліксіздігі (ең алдымен морфемалық, морфологиялық және сөзжасамдық талдау операциялары) және тілді сезінуі; оқушылардың орфографиялық ережелерді оқуға деген мотивациясының әлсіздігі, олардың жазбаша іс-әрекетте ережелерге сүйене алмауы, орфографиялық әрекеттерінің алгоритмін меңгере және қолдана алмауы жатады.

О. В. Елецкая мен Н. Ю. Горбачевскаяның пікірінше, бастауыш сынып оқушыларында дизорфографияны түзету жан-жақты және жүйелі болуы керек. Дизорфографиясы бар балалардың ақау құрылымы мен жеке типологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, түзету әсерін ұйымдастыруға және оның мазмұндық аспектілерін анықтауға сараланған тәсілді жүзеге асыру қажет. Бұл жағдайда түзету әсерінің негізгі бағыттарына мыналар жатады:

1) балаларда тілдік бірліктерді есте сақтау, сақтап қою және молайту стратегияларын қалыптастыру;

2) еріктілікті, зейіннің ауысуын, оның шоғырлану қабілетін дамыту;

3) ойлау операцияларын жетілдіру;

4) мақсат қою және оған қол жеткізуге бағытталған мінез-құлықты басқару қабілетін қалыптастыру;

5) оқушыларға жоспарлау, ұйымдастыру, қызметті бастау дағдыларына үйрету;

6) өз қызметіне мониторинг жүргізу және оның нәтижелерін бағалау қабілетін қалыптастыру;

7) сөйлеу функционалдық жүйесінің компоненттерін жетілдіру;

8) тілдік сезімталдықты және оны бақылау функцияларын, лингвистикалық ойлаудың дамыту [8, 144].

Осылайша, дизорфография – бұл интеллект пен ауызша сөйлеу қабілеті сақталған балалардағы орфографиялық жазу дағдыларының ерекше бұзылуы. Дизорфографиясы бар балаларға орфограмма мәселелерін шешу қиын: сөздегі «қауіпті орынды» көру, тексеру сөзін таңдау және ережені біліп, оны хатта қолдану.

Дизорфография көбінесе жазу (Дисграфия) және оқу (дислексия) бұзылыстарымен байланысады. Дизорфографияны түзетуде орфографиялық дағдыларды күрделі сөйлеу процесі ретінде қалыптастыру процесі маңызды, бұл ойлау операцияларын, сөйлеу дағдыларын, тілдік жалпылауды дамытудың жеткілікті деңгейін талап етеді.

Төменде көрсетілген бұзылыстар баланың анамнезінде болса, онда оларда дизорфография жиі кездеседі:

- сөйлеудің жалпы дамымауы;

- сөйлеудің фонетикалық дамымауы және сөйлеудің фонетикалық-фонематикалық дамымауы;

- дисграфия және дислексия (бастауыш мектепте оқу кезеңінде);

- әртүрлі неврологиялық симптомдар (мидың минималды дисфункциясы, энцефалопатия);

- пренатальды және постнатальды патология.

Осы оқушылардың көпшілігінде мына белгілер байқалады:

1) есту-сөйлеу есте сақтау қабілетінің төмендеуі;

2) әріптік гнозисдің бұзылуы;

3) қолдың динамикалық праксисінің бұзылуы;

4) сөздің ритмикалық құрылымын қабылдау қиын;

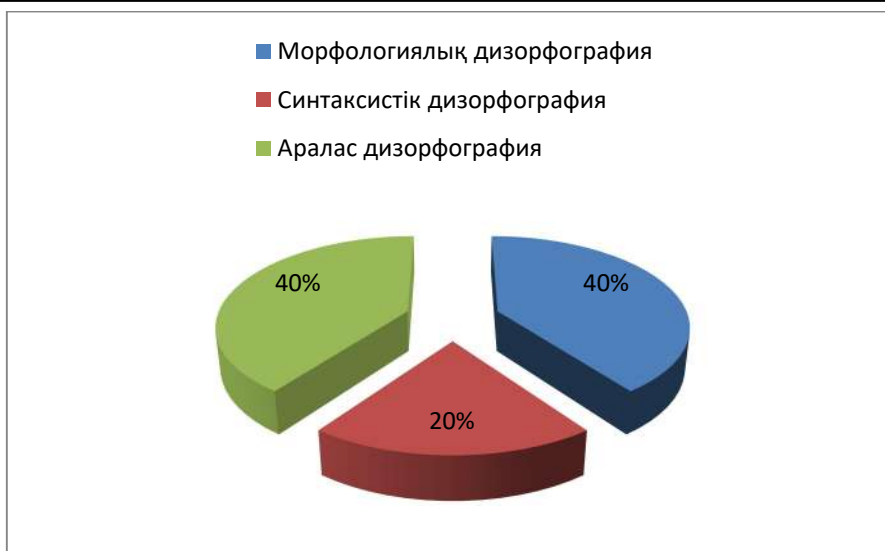
5) түсініксіз дикция, нашар артикуляция;

6) сөйлеудің лексикалық-грамматикалық құрылымын бұзылуы [9, 91].

Сонымен бастауыш сынып оқушыларының дизорфографиясын диагностикалау мақсатында мақаланы жазу кезінде 3 – сынып оқушыларының дизорфография деңгейін зерттеген болатынбыз. Экспериментке 27 оқушы қатысқан болатын. Осы мақсатта оқушыларға диктант жазғызған болатынбыз. Диктантты бағалау арқылы бастауыш сынып оқушыларының дизорфография деңгейі анықталды. Эксперимент нәтижелері 1,2 – суреттерде ұсынылды:

Сурет 1 – Бастауыш сынып оқушыларының дизорфография деңгейі

Сурет 2 – Дизорфография түрлерінің кездесу жиілігі

1-суреттен бастауыш сынып оқушыларының дизорфография деңгейі 30 пайызында - жоғары, 50 пайызында – орташа, 20 пайызында ғана төмен көрсеткішті көруге болады. Бұл дегеніміз дизорфография бастауыш сынып оқушыларында өте жиі кездеседі деген сөз.

2-суреттен бастауыш сынып оқушыларының 40 пайызында - морфологиялық дизорфография, яғни өздік жазуда оқушылар көптеген орфографиялық қателіктер жіберген. 20 пайызында - синтаксистік дизорфография, яғни тыныс белгілерінде қателер көп. Ал қалған 40 пайызында - аралас дизорфография, яғни орфографиялық қателер мен тыныс белгілеріндегі қателіктерді байқауға болады.

Эксперимент соңында бастауыш сынып оқушыларындағы дизорфографияны түзету бойынша И. В. Пищепова мен О. И. Азованың әдістемелері ұсынылды.

Бастауыш мектеп жасындағы балалардағы дизорфографияны түзету бойынша профилактикалық жұмыс бірнеше негізгі принциптерге негізделуі керек:

1. Толыққанды морфологиялық түсініктер мен морфологиялық талдау дағдыларын қалыптастыру;

2. Алдымен жеңіл сөйлеу материалында орфографиялық есептерді шешудің алгоритмдерін пысықтау: әріптерді енгізу, орфографияларды таңдау, орфографиялық диктант жазу, бірнеше емле нұсқаларын таңдау – дұрыс.

3. Орфографиялық дағдыларды қалыптастыру кезінде ережелерді саналы түрде қолдану әдісін ғана емес, сонымен қатар дұрыс жазу дағдыларын игерудің балама әдістерін қолдану.

И. В. Пищепованың еңбектерінде 2-3 сынып оқушыларында дизорфографияны түзету әдістемесі бірнеше кезеңде жүзеге асырылатыны сипатталған [10, 44]:

1 кезең – логопедтің көмегімен орфографиялық әрекеттерді орындау, оларды материалдандыру. Мұнда көрнекі материал, дауысты және дауыссыз әріптері бар карталар және олардың шартты белгілері кеңінен қолданылады. Пищепова балаға сөзді жазбай тұрып орфографиялық қатені көруге, «жиі кездесетін қателерді» алдын-ала болжап табуға үйрету керектігін атаған.

2 кезең – әр түрлі схемаларды, графикалық және шартты белгілерді, әріптерді және олардың тіркесімдерін, кестелерді қолдана отырып, орфографиялық білімді бекіту. Грамматикалық тапсырмалардың, дағдылардың және дағдылардың жеткілікті мөлшері сөздегі осы немесе басқа жазуды негіздеудің алғышарты және қажетті шарты болып табылады. Көптеген сөздерді морфологиялық және дәстүрлі дұрыс жазу принциптері үшін сөздің морфологиялық құрамын уақтылы анықтау маңызды.

3 кезең – оқушылармен қатемен жұмыс жасау кезінде орындалатын қадамдарды дауыстап түсіндіру маңызды.

4 кезең – алған білімдері мен дағдыларын жүйелеу, ақыл-ой жоспарына көшіру, «ішінен қайталау» операциясын жүзеге асыру. Бұл кезеңде оқушылар орфографиялық және грамматикалық жаттығуларды жазбаша түрде орындайды және сөздерде кездесетін орфографияларды шартты белгілермен ажыратады.

И. В. Пищепова балаларда орфографиялық тұрғыдан дұрыс жазудың алғышарттарын қалыптастыратын түзету жұмыстарының негізгі бағыттарын анықтады:

- гностико-праксикалық функциялардың бұзылуын түзету (заттардың суреттерін тану, өз денесінің сызбасында бағдарлау, оптикалық-кеңістіктік гнозис бен дамуы, әріптік гнозистің дамуы, ырғақты ойнату және дамыту, көру, сөйлеу-есту және сөйлеу-моторлы жадының дамуы);

- сөйлеуді қабылдауды дамыту, соның ішінде екпіні өзгеретін буындар қатарына еліктеуді дамыту; фонематикалық қабылдауды дамыту, екпінмен логопедиялық жұмыс);

- тілдік талдауды, синтезді, түсініктерді дамыту;

- лексиканы байыту және дамыту;

- сөйлеудің грамматикалық құрылымының бұзылуын түзету;

- біртұтас сөйлеу бойынша логопедиялық жұмыс;

- дұрыс жазу ережелерін қолдану барысында орфографияны меңгеруге қалыптасқан психологиялық алғышарттарды интеграциялау.

О.И. Азова дизорфографияны түзету жұмысында орфографиялық ережені «кванттау» принципін қолдануды ұсынады. Бұл ережелер автоматтандыру процесінің алдында бірден емес, белгілі бір кванттармен, дозалармен ұсынылады деп болжайды. Осы немесе басқа ережені меңгеру үшін бала бірнеше операцияларды (кванттарды) меңгеруі керек, олардың әрқайсысы бала осы Ережені үйренуге кіріспес бұрын дағдыға айналуы керек.

Белгілі бір тапсырмалар негізінде бастауыш сынып оқушылары қарапайым сөзжасамдық талдау жүргізу қабілетін қалыптастырады, бұл кезде берілген модельге сәйкес бірқатар сөздер жасау керек.

Түзету жұмысында поморфемалық сөйлеу және поморфемалық жазу әдісін қолдануға болады. Буындық айтылымнан айырмашылығы, поморфема сөздегі әрбір морфеманың нақты айтылуын талап етеді. Орфографиялық оқудың бұл әдісі 3-сыныптағы бала үшін едәуір күрделі, өйткені ол сөзді жазу процесінде және оны жазғанға дейін морфемаларды оқшаулау қабілетінің болуын қажет етеді. Поморфемалық жазу кезінде оқушы сөздің морфемалық құрамын жазу барысында түсінеді.

Дизорфографияны жою үшін түзету жұмыстарында орфографиялық оқу әдісі де қолданылады. Орфографиялық оқуда тек визуалды анализатор ғана емес, сонымен қатар сөйлеу қозғалтқышы мен есту қабілеті де жұмыс істейді, яғни орфографиялық оқуда сөздің орфографиялық көрінісін есте сақтау есте сақтаудың үш түрімен жүзеге асырылады – визуалды, есту және сөйлеу қозғалтқышы. Бала сөзді көреді, естиді және оны қалай жазса, солай айтады. Сөздің дұрыс жазылуын есте сақтау ықтималдығы бірнеше есе артады.

Осылайша, дизорфография - бұл тиісті ережелерді білгеніне қарамастан, орфографиялық дағдыларды игере алмауында көрінетін нақты жазудың бұзылуының ерекше категориясы.

Дизорфографияны жою бойынша логопедиялық жұмыс жүйесі орфографиялық қырағылықты, фонематикалық, лексикалық, сөзжасамдық, грамматикалық операцияларды қалыптастыруға және оларды біріктіруге, ойлауды, есте сақтауды, зейінді дамытуға, сондай-ақ тілдік операциялардың реттілігін бағдарламалауды қалыптастыруға, оларды іске асыруға және орфографиялық қызмет процесінде бақылауға бағытталуы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Садовникова, И. Н. *Нарушение письменной речи у младших школьников. [Текст]/ И. Н. Садовникова /– М., 2003. – 296 с.*

2. Кашитанова С. Н., Константинова Н. В. Проблема дизорфографии у младших школьников и ее предпосылок у дошкольников с общим недоразвитием речи // *Современные проблемы науки и образования*. – 2015. – №4
3. Лалаева Р. И., Прищепова И. В. Выявление дизорфографии у младших школьников. – СПб.: СПбГУПМ, 2012. – 36 с.
4. Корнев А. Н. *Нарушения чтения и письма у детей*. – СПб.: МиМ, 2010. – 286 с.
5. Парамонова Л. Г. *Как подготовить дошкольника к овладению грамотным письмом. Профилактика дизорфографии*. – СПб.: Детство- Пресс, 2012. – 224 с.
6. Елецкая О. В., Горбачевская Н. Ю. *Организация логопедической работы в школе*. – М.: ТЦ Сфера, 2012. – 192 с.
7. Кобзарева Л.Т., Резунова М.П., Юшина Т.Н. *Коррекционная работа со школьниками с нерезко выраженным или общим недоразвитием речи на первом этапе обучения*. - ТЦ «Учитель», 2001.
8. Елецкая О.В. *Диагностика и коррекция дизорфографии у школьников // Современные научные исследования и инновации*. – 2011.
9. Сиротюк А. Л. *Психологическое и нейропсихологическое сопровождение обучения*. – М.: Сфера, 2011. – 120 с.
10. Прищепова И. В. *Дизорфография младших школьников*. – СПб.: КАРО, 2012. – 240 с.

УДК 376.33
МРНТИ 14.29.27

Намазбаева Ж.И.¹, Жакесова А.Ә.²

¹Ғылыми жетекші психология ғылымының докторы, профессор,
nii.psy@mail.ru

²7М-010902-Дефектология: Логопедия мамандығының 2 курс магистранты
Zhakesova07@mail.ru

Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан

СӨЙЛЕУ ТІЛІНДЕ БҰЗЫЛЫСЫ БАР БАЛАЛАРДЫ ӘЛЕУМЕТТІК ОҢАЛТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада сөйлеу тілінің бұзылысы бар балаларды әлеуметтік оңалту мәселелері қарастырылған. Сөйлеу тілінің бұзылуы – сөйлеу, түсіну немесе ауызша немесе жазбаша тілді меңгеру қабілетінің жоғалуы. Сөйлеу бұзылыстары кез келген жаста пайда болуы мүмкін, балалар мен ересектерде олар шығу сипаты бойынша ерекшеленеді.

Ауыр жағдайларда бала өзі анық және қатесіз сөйлей алмайды - ол басқа біреудің дыбыстық сөзін қабылдамайды және игермейді, сөз тіркестері мен сөйлемдерді құруда қиындықтарға тап болады, сөздік қоры шектеулі.

Түйін сөздер: сөйлеу тілі бұзылысы, әлеуметтік оңалту.